

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/niepodleglosc/103450,Dla-Polski-ktorej-nie-doczekal-Rudolf-Andrzej-Macko-Zlom-18921917.html>

Szlakiem legionistow_290x210_okladka_11 VII 2023

BIOGRAM / BIOGRAFIA

Dla Polski, której nie doczekał. Rudolf Andrzej Macko „Złom” (1892-1917)

OKRES HISTORYCZNY

(1863-1918) Ku Niepodległej (1918-1922) Odrodzenie Niepodległej

Autor: ARTUR KUPRIANIS 25.09.2023

Profesor Stefan Macko, żołnierz Legionów Polskich, wybitny botanik, wieloletni wykładowca Uniwersytetu Wrocławskiego, jeden z pomysłodawców utworzenia Karkonoskiego Parku Narodowego, pozostawił po sobie zbiór fotografii

dokumentujących czyn niepodległościowy z lat 1915–1920. Jednym z głównych bohaterów tej kolekcji jest jego starszy brat Rudolf.

Rudolf Andrzej Macko urodził się 23 września 1892 r. w Tarnowie, w zaborze austriackim. W szkole zetknął się z popularnym wówczas skautingiem i organizacjami niepodległościowymi. W 1912 r., jako uczeń VII klasy, wstąpił do Związku Strzeleckiego. Po uzyskaniu matury w 1913 r., odbył obowiązkową służbę wojskową w charakterze tzw. jednorocznego ochotnika, w stacjonującym w koszarach na Podgórzu w Tarnowie 57. pp.

Na bojowym szlaku

W szeregach tarnowskiego pułku zastała Mackę mobilizacja ogłoszona przez Austro-Węgry w końcu lipca 1914 r. i razem z nim wyruszył na front. W tzw. drugiej bitwie pod Kraśnikiem (1–19 lipca 1915 r.) Macko wziął udział już jako żołnierz I Brygady Legionów. Stwierdził, że ma dość austriackiego wojska i zdezerterował. W ten sposób 5 października 1914 r. trafił do oddziału Józefa Piłsudskiego. W Legionach przyjął pseudonim Złom. Używał go już w Związku Strzeleckim.

Podporucznik Rudolf Macko
„Złom” (źródło: CAW WBH, Macko
Rudolf, AP 9322, b.p.)

W tzw. drugiej bitwie pod Kraśnikiem (1-19 lipca 1915 r.) Macko wziął udział już jako żołnierz I Brygady Legionów. Stwierdził, że ma dość austriackiego wojska i zdezerterował. W ten sposób 5 października 1914 r. trafił do oddziału Józefa Piłsudskiego.

Początkowo służył jako dowódca plutonu w II batalionie 1. pp w stopniu podporucznika. Podczas detaszowania II batalionu mjr. Mieczysława Neugebauera „Norwida” pod rozkazy dowództwa 9. Armii niemieckiej (tzw. wyprawa warszawska, nazywana również łowicką), od 31 października 1914 r., w zastępstwie por. Józefa Wilczyńskiego „Olszyny”, dowodził 1. kompanią II batalionu, m.in. w trzydniowej bitwie pod miejscowością Warta w pobliżu Sieradza. Boje te, prowadzone w trudnych warunkach, przy brakach w zaopatrzeniu i wyżywieniu, w okrojonych wcześniejszymi walkami stanach oddziałów, zahartowały żołnierzy i wiele nauczyły „Złoma”.

Za mężne i sprawne dowodzenie podczas tej bitwy, jego ówczesny przełożony wystąpił po 1920 r. o przyznanie pośmiertnie krzyża Virtuti Militari. We wniosku Wilczyński „Olszyna” przywoływał przeprowadzony przez ppor. „Złoma” na czele 1. kompanii śmiały kontratak, odrzucający nacierające oddziały nieprzyjaciela oraz sprawne wyprowadzenie kompanii spod bardzo silnego ognia artyleryjskiego Rosjan.

Bitwa pod Kostiuchnówką

Na początku 1915 r. ppor. Macko przeniesiony został na równorzędne stanowisko w 4. kompanii samodzielnego VI batalionu kpt. Albina Fleszara „Satyra”. Szczególnym męstwem wykazał się podczas walk odwrotowych pod Polską Górą w bitwie pod Kostiuchnówką (5 lipca 1916 r.).

Boje toczono w upale, legionieści byli zmęczeni wielogodzinnym ogniem nieprzyjaciela, głodni i spragnieni. Chaotyczny odwrót spowodował wymieszanie się poszczególnych batalionów. Jednym z oficerów, który potrafił zatrzymać

żołnierzy i powstrzymać ich bezwładną ucieczkę był ppor. Macko.

Boje te toczono w upale, legioniści byli zmęczeni wielogodzinnym ogniem nieprzyjaciela, głodni i spragnieni. Chaotyczny odwrót spowodował wymieszanie się poszczególnych batalionów. Jednym z oficerów, który potrafił zatrzymać żołnierzy i powstrzymać ich bezwładną ucieczkę był ppor. Macko. Udało mu się skupić wokół siebie garść legionistów i walcząc zjadle z otaczającym go przeciwnikiem, podejmowanymi rozpaczliwie kontratakami osłonić nie tylko odwrót z Polskiego Lasku, ale i zajęcie nowych pozycji obrony.

Rudolf Macko nie wyszedł z tego boju bez szwanku, na szczęście odniesione rany nie okazały się groźne. W 1922 r. płk Tadeusz Piskor za wybitne męstwo w starciu z wrogiem 5 lipca 1916 r. pod Kostiuchnówką, przedstawił kolejny już wniosek na odznaczenie pośmiertne ppor. Macki Orderem Wojskowym VM. Poparli go kpt. Marian Kukiel i płk Edward Śmigły-Rydz, a jako naoczny świadek opisanych we wniosku dokonań „Złoma” mjr Leopold Endel-Ragis.

6 sierpnia 1916 r., z okazji drugiej rocznicy wymarszu Pierwszej Kadrowej, Macko wziął udział w podniosłej uroczystości na rozległej polanie w okolicy Kolonii Dubniaki. Z rąk Piłsudskiego otrzymał wówczas odznakę „Za wierną służbę”.

Odznaka „Za wierną służbę”

**Rudolfa Macki (źródło: kolekcja
Stefana Macki)**

W cieniu polityki

Kampania na Wołyniu zakończyła szlak bojowy ppor. Macki w Legionach. Przełom 1916 i 1917 r. okazał się znamienny dla dalszej kariery wojskowej Rudolfa Macki. Mianowany został bowiem dowódcą 1. kompanii karabinów maszynowych 1. pp i z tą bronią był już związany do końca swojego krótkiego życia.

Przełom 1916 i 1917 r. okazał się znamienny dla dalszej kariery wojskowej Rudolfa Macki. Mianowany został bowiem dowódcą 1. kompanii karabinów maszynowych 1. pp i z tą bronią był już związany do końca swojego krótkiego życia.

Na początku 1917 r. trafił do Zambrowa, gdzie jego nowy pododdział, przez kilka miesięcy, był szkolony przez niemieckich instruktorów. Kolejnym garnizonem, w którym od połowy kwietnia 1917 r. stacjonował „Złom” w ramach 1. pp był Pomiechówek. Jego kompania zajęła pomieszczenia w Forcie III Twierdzy Modlin.

Od jesieni 1916 r. rozpoczął się okres największego rozpolitykowania w Legionach. Jego efekty widać również w decyzjach podejmowanych przez Mackę. W związku z przekazaniem Polskiego Korpusu Posiłkowego pod rozkazy niemieckie i tworzeniem od kwietnia 1917 r. Polskiej Siły Zbrojnej (*Polnische Wehrmacht*) wyłącznie z obywateli Królestwa Polskiego, po 1 lipca 1917 r. urodzeni w Galicji mieli wrócić pod austriackie dowództwo. Tak jak wielu innych legionistów, w tym jego młodszy brat Stefan, „Złom” wystąpił 20 czerwca 1917 r. do cesarza Karola I z symbolicznym gestem o zwolnienie z obywatelstwa austriackiego oraz do Tymczasowej Rady Stanu o przyznanie obywatelstwa Królestwa Polskiego.

W końcu nastąpiło przesilenie w trwającym od miesięcy politycznym sporze wokół Legionów. Przybrało ono postać kryzysu przysięgowego. Na polecenie Piłsudskiego legionowe pułki, stacjonujące w Modlinie i Pomiechówku w lipcu 1917 r. odmówiły złożenia przysięgi, mówiącej o braterstwie broni z armią niemiecką i austro-węgierską. Macko z racji obywatelstwa austriackiego nie składał przysięgi. Stąd jego (i innych Galicjan) wniosek o przeniesienie do austriackiej armii. Zrobiło to łącznie 201 oficerów i 3264 podoficerów i szeregowych (w tym Stefan Macko, brat Rudolfa).

We Włoszech

Po kryzysie przysięgowym w lipcu 1917 r., jako poddany cesarza Karola I Habsburga, „Złom” wcielony został do armii austro-węgierskiej i pod koniec lata wysłany na front włoski. Służył jako kadet w złożonym głównie z Polaków 20. pp (przed wojną pułk ten stacjonował w Nowym Sączu). Dotknęły go tam wszystkie zmory wojny pozycyjnej: nieustanny ostrzał ze strony nieprzyjaciela, głód, wszędobylskie wszy i szczury, a także specyfika rzeki Piawy i okolicznych bagien (porównywanych przez legionistów do Polesia Wołyńskiego, na obszarze którego walczyli w latach 1915–1916) – komary i roznoszona przez nie malaria.

Dotknęły go tam wszystkie zmory wojny pozycyjnej: nieustanny ostrzał ze strony nieprzyjaciela, głód, wszędobylskie wszy i szczury, a także specyfika rzeki Piawy i okolicznych bagien (porównywanych przez legionistów do Polesia Wołyńskiego) – komary i roznoszona przez nie malaria.

Rudolf Macko walczył na pozycji nad rzeką Piawą, jako komendant plutonu karabinów maszynowych. Zmarł 21 grudnia 1917 r. w wyniku ciężkich ran, odniesionych podczas ataku włoskich samolotów na austriackie pozycje pod San Dona di Piave. Pochowany został w San Stino di Livenza na miejscowym cmentarzu wojennym.

Po wojnie prochy około 7 tys. poległych i zmarłych przeniesiono na cmentarz wojenny we friulskiej miejscowości Palmanova. Rudolf Macko doczekał się uhonorowania swojej postawy i został odznaczony pośmiertnie w 1922 r. Krzyżem Srebrnym Orderu Wojskowego Virtuti Militari (nr 7174) oraz w 1933 r. Krzyżem Niepodległości.

We wspomnieniu pośmiertnym por. Roman Horoszkiewicz „Wojnicz” napisał:

„Padł więc podporucznik Macko, tęgi, wielki, wesoły oficer z karabinów maszynowych, kadetem-aspirantem był w ck armii – ciężko ranny i w kilka godzin dopiero umarł. Ano – ciężko mu było pewnie ten świat taki wesoły opuszczać, tańczył tak dobrze i bawić się lubiał”.

72 *nie Macko*
tytu
Macko

KWESTYONARIUSZ

1. Nazwisko i imię
Macko
Rudolf Andrzej - Niem

2. Jaki numer spisy wybity na lewej stronie kieszki
7174

3. Deklaracya adresy: wieś _____
pocztą _____ gmina _____
powiat _____ miasto _____

4. Data i miejsce urodzenia:
dzień, miesiąc, rok *13 września 1892*
wieś, gmina, powiat *Parnów*

5. Imię ojca *Hambura* imię matki *Młkbia*, dom *Solank*

6. Stopień wojskowy, w którym został odznaczony *podporucznik*

7. Obecnie posiadany stopień:
w rezerwie _____
w stanie spoczynku _____
ewent. inwalidztwo _____

8. Pałk, w którym służył w czasie wojny, względnie oddział, w którym został odznaczony za udział w walkach: *1. Pułk Piechoty Legijonu*
Rekietel I. Brygady

9. Zawód: obecny (średki utrzymania) _____
przed wstąpieniem do wojska _____

© 1908, 1909, 1910, 1911, 1912, 1913, 1914, 1915, 1916, 1917, 1918, 1919, 1920, 1921, 1922, 1923, 1924, 1925, 1926, 1927, 1928, 1929, 1930, 1931, 1932, 1933, 1934, 1935, 1936, 1937, 1938, 1939, 1940, 1941, 1942, 1943, 1944, 1945, 1946, 1947, 1948, 1949, 1950, 1951, 1952, 1953, 1954, 1955, 1956, 1957, 1958, 1959, 1960, 1961, 1962, 1963, 1964, 1965, 1966, 1967, 1968, 1969, 1970, 1971, 1972, 1973, 1974, 1975, 1976, 1977, 1978, 1979, 1980, 1981, 1982, 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023

**Kwestionariusz kawalera Orderu
Virtuti Militari wypełniony przez
matkę Rudolfa Macki (źródło:
CAW WBH, Macko Rudolf Andrzej,
VM I.482.72-6603)**

* * *

Prezentowany tekst jest fragmentem albumu *Szlakiem legionistów między Styrem a Piawą. Kolekcja fotografii profesora Stefana Macki z lat 1915-1920*, oprac. A. Kuprianis, S. Pilarski, Łódź-Warszawa 2023.

COFNIJ SIĘ